

กลวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยสื่อพื้นบ้าน:
กรณีศึกษาการดำเนินโครงการสื่อพื้นบ้านเพื่อสุขภาวะ
เยาวชนในภาคเหนือ

**Human Resource Development Strategies through Folk
Media: A Case Study of Projects on Folk Media for
Youth Well-Being in Northern Thailand**

กฤติดา จันทรเจริญ ประสงค์ ตันพิชัย และ วีรฉัตร สุบุญโญ
Kuntida Chancharoen, Prasong Tanpichai and Weerachat Soopunyo

ABSTRACT

This research aimed 1) to reflect strategies regarding the use of folk media to facilitate youth participation and retention in well-being projects, and 2) to synthesize recommendations for youth development through the use of folk media. Targeted projects on folk media for youth well-being in Northern Thailand were purposively selected to incorporate various forms of folk media including narrations, plays, materials, and rites. Data were collected from 4 project leaders, 32 community leaders, and 28 youth leaders using a survey questionnaire, in-depth interview schedules, and group discussions.

It was found that the community context was categorized into two types—namely, an urban area with native inhabitants and a rural area with tribal counterparts. The folk media selected for the projects were embedded in the traditional community way of life, had the common role of sustaining relationships among the community members, and were seen as fading from community life. The key concept governing the operation of all projects was mutually based on an effort to solve community problems affecting youth well-being involving risky youth behavior, ethnic conflicts, environmental exploitation, and ignorance of family relationships. Important strategies for effective use of folk media consisted inclusively of 1) promoting participation among all parties within the community to contribute to their self-realization as “the owners of their own thoughts and culture”, 2) searching for common community problems and interests, 3) promoting

ภาควิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140

Department of Human and Community Resource Development, Faculty of Education and Development Science, Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus, Nakhon Pathom 73140, Thailand.

motivation and inspiration, 4) employing the strategy of “external force, internal reflection”, 5) team and popularity building, 6) improvising media, and 7) monitoring a constructive youth-adult relationship.

Based on the findings, the recommendations were 1) to focus on research and development regarding an approach to folk media applications, and 2) to search for appropriate and valuable ways to maintain the existence of folk media within the social context. Furthermore, relevant agencies should give a higher priority to the utilization of folk media so that this valuable communication channel is given its deserved space amidst the mainstream media for youth development.

Keywords: folk media, youth well-being, human resource development

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนกลวิธีการใช้สื่อพื้นบ้านเชื่อมร้อยเยาวชนให้เข้าร่วมและคงอยู่ในโครงการเสริมสร้างสุขภาวะ และสังเคราะห์ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาเยาวชนด้วยสื่อพื้นบ้าน โครงการเป้าหมายของการวิจัยได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ครอบคลุมสื่อพื้นบ้านหลากหลายประเภท ประกอบด้วย สื่อบอกเล่า สื่อการแสดง/การละเล่น สื่อวัตถุ และสื่อพิธีกรรม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มแกนนำโครงการจำนวน 4 คน แกนนำชุมชนจำนวน 32 คน และแกนนำเยาวชนจำนวน 28 คน ด้วยแบบสำรวจการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า บริบทของชุมชนที่ดำเนินโครงการฯ มี 2 ลักษณะคือ เป็นชุมชนเมืองที่มีคนในชุมชนเป็นคนท้องถิ่น และเป็นชุมชนชนบทที่มีคนในชุมชนเป็นกลุ่มชนเผ่า สื่อพื้นบ้านที่เลือกใช้สำหรับโครงการฯ มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เป็นสื่อที่เคยมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และเป็นสื่อที่กำลังจะเลือนหายไปจากวิถีชีวิตของชุมชนแนวคิดหลักของการดำเนินงานโครงการฯ อยู่บนฐานคิดของการแก้ไขปัญหามุมมองที่มีผลกระทบต่อสุขภาวะเยาวชน ได้แก่ ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชน ปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ปัญหาการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และปัญหาการละเลยความสัมพันธ์ในครอบครัว กลวิธีที่สำคัญในการใช้สื่อพื้นบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการมี

ส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชนให้รับรู้ว่าเป็นเจ้าของความคิดและวัฒนธรรม 2) การค้นหาจุดร่วมที่เป็นทั้งปัญหาและความสนใจ 3) การสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจ 4) การใช้กลยุทธ์ “แรงขับเคลื่อนจากข้างนอก สะท้อนสู่ชุมชน” 5) การสร้างทีมและสร้างกระแสความนิยม 6) การประยุกต์สื่อ และ 7) การสร้างแบบอย่างความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่

ข้อเสนอต่อการพัฒนาเยาวชนด้วยสื่อพื้นบ้านคือ การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้าน และรูปแบบในการดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้านอย่างมีคุณค่าและเหมาะสมกับบริบทสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และส่งเสริมการใช้สื่อพื้นบ้าน ตลอดจนการจัดพื้นที่เฉพาะในช่องทางสื่อกระแสหลักเพื่อให้สื่อพื้นบ้านได้มีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาเยาวชน

คำสำคัญ: สื่อพื้นบ้าน สุขภาวะเยาวชน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

บทนำ

ปัญหาและความสำคัญ

สื่อพื้นบ้านจัดเป็น “สื่อนอกสายตา” ของคนรุ่นใหม่ นักสื่อสารให้ความสำคัญกับการใช้สื่อยุคใหม่ประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชนบท แต่กระนั้นก็ยังพบว่าสื่อยุคใหม่มีจุดอ่อนบางประการในการตอบสนองการพัฒนา

สังคม ในปี 2525 ได้เกิดแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (development communication) ที่ให้ความสนใจกับการค้นหาสื่อพื้นบ้านสำหรับใช้ประโยชน์ในงานพัฒนาด้านต่างๆ ดังเช่น องค์การยูเนสโกองค์กรชั้นนำด้านการพัฒนา ได้ทบทวนและให้ความสำคัญกับสื่อพื้นบ้านมากขึ้นด้วยการระดมภาคีหาวิธีการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา (กาญจนา, 2548: 6) จนได้รับการตอบรับจากนักพัฒนาสังคมและนักการสื่อสารทำให้สื่อพื้นบ้านกลายเป็น “สื่อในสายตา” และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมอีกครั้ง

ในประเทศไทยนั้น พบว่าในปี 2546 มีโครงการสื่อพื้นบ้าน และสื่อสานสุข ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ส่งผลให้สื่อพื้นบ้านที่เริ่มสูญหายและกลายพันธุ์ ได้รับการฟื้นฟูคุณค่า (สมสุข, 2549: หน้า 131-135) และต่อมา สสส. ยังได้เล็งเห็นวิกฤตการณ์ด้านปัญหาของเด็กและเยาวชน จากสถานการณ์ความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี ประกอบกับความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว ความเสื่อมถอยสถาบันศาสนา ความรุนแรงของกระแสบริโภคนิยม การขาดความรู้เรื่องชีวิตจากสถาบันการศึกษาอิทธิพลของสื่อมวลชน และการไร้แบบอย่างที่ดีในสังคม ส่งผลให้เยาวชนเผชิญปัญหา เช่น การบริโภคที่ไม่ถูกต้องจนเกิดโรคอ้วน การติดสุรา ยาเสพติดและการพนัน การมีความเสี่ยงจากการมีเพศสัมพันธ์ทำให้มีอัตราการทำแท้งและการติดเชื้อของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่สูงขึ้น ตลอดจนการเผชิญกับความรุนแรง การทำร้ายร่างกาย การทะเลาะในครอบครัว และอาชญากรรม เป็นต้น (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุข, 2552) สสส. จึงจัดให้มี “โครงการสื่อพื้นบ้านเพื่อสุขภาวะเยาวชน” ขึ้นในปี พ.ศ. 2550-2551 โดยดำเนินงานตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ (ดวงพร เนตร กุลธิดา สุนิดา สิรินทร และดวงแข, 2553)

อย่างไรก็ดีแม้มีความพยายามใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน แต่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องที่ดำเนินการได้

ง่ายนัก เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเป็นของเก่าในขณะที่สื่อใหม่ได้ครอบงำเยาวชนส่วนใหญ่ ทั้งนี้ หากพิจารณาฐานองค์ความรู้ว่าด้วยการใช้สื่อ กาญจนา คำจร รุจิรา และ วีรพงษ์ (2543) ได้เผยให้เห็นว่า การใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อสุขภาวะมีจำนวนมาก แต่งานด้านการศึกษาวิจัยกลับมีอย่างจำกัด และส่วนใหญ่มุ่งเน้นพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ไม่ได้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ในขณะเดียวกันจากการทบทวนบทความวิชาการ/งานวิจัย/ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและสื่อพื้นบ้านโดยอดุลย์ (2547: หน้า 10) พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นการศึกษาสถานภาพ บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สอดรับกับการสำรวจสถานะองค์ความรู้และแนวทางพัฒนาทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยดิเรก (2549: หน้า 45) พบว่ามีงานวรรณกรรมหนังสือ เอกสารงานวิจัยจำนวนมาก แต่เนื้อหาเป็นเรื่องการรื้อฟื้นข้อมูล ส่วนการเผยแพร่ยังมีข้อจำกัด ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์ผลงานวิจัยและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสื่อพื้นบ้าน ส่วนใหญ่มุ่งเน้นองค์ความรู้ใน 3 ลักษณะคือ 1) ศึกษาสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน 2) ศึกษาบทบาท ประเภท ชนิดของสื่อพื้นบ้าน และ 3) ศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้าน

จากสถานะขององค์ความรู้ดังกล่าว สะท้อนได้ว่าองค์ความรู้เรื่องสื่อพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะเยาวชนยังมีไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทเรียนที่แสดงถึงกลวิธีการใช้สื่อพื้นบ้านอย่างมีประสิทธิภาพในการเชื่อมร้อยเยาวชนให้เข้าร่วมและคงอยู่ในกิจกรรมการพัฒนา เนื่องด้วยการดำเนินงานสื่อพื้นบ้านส่วนใหญ่มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนโดยรวม และสะท้อนบทเรียนในมิติของกระบวนการสนับสนุนและขยายแนวคิดการดำเนินงาน มากกว่าการเผยให้เห็นถึงเบื้องหลังแนวคิด กลวิธี และรูปแบบที่อาจมีความแตกต่างกัน ทั้งที่เป็นกุญแจสำคัญในการเปิดให้เห็นเส้นทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะ

ในกลุ่มเยาวชน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งเน้นการศึกษาเชิงลึกให้ได้องค์ความรู้ดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการต่อยอดและเพิ่มองค์ความรู้ในการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มเยาวชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนกลวิธีการใช้สื่อพื้นบ้านเชื่อมร้อยเยาวชนให้เข้าร่วมและคงอยู่ในโครงการเสริมสร้างสุขภาพ และสังเคราะห์ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาเยาวชนด้วยสื่อพื้นบ้าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

กลวิธี หมายถึง วิธีการหรือเทคนิคการดำเนินงาน เพื่อให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการสื่อพื้นบ้านเพื่อสุขภาพเยาวชน ซึ่งการออกแบบกลวิธีของโครงการ อาจมีความแตกต่างกันตามบริบทของแกนนำโครงการ บริบทพื้นที่ บริบทของสื่อพื้นบ้านที่เลือกใช้ บริบทของเยาวชน หรือเงื่อนไข ข้อจำกัดอื่น ๆ

แนวคิดและทฤษฎีที่เชื่อมโยงกับงานวิจัย

การใช้สื่อเพื่อการพัฒนาสุขภาพมีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมสุขภาพและพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ ดังนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจในเงื่อนไขที่นำไปสู่การพัฒนาสุขภาพด้วยสื่อพื้นบ้าน ผู้วิจัยได้ศึกษาและจัดกลุ่มแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็น 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มแนวคิดและทฤษฎีด้านสื่อ/สื่อพื้นบ้าน ประกอบด้วย 3 แนวคิดหลัก ดังนี้

1.1 แนวคิดเรื่องการสื่อสาร เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงการสื่อสารเป็นการสื่อความหมายในทางหนึ่งทางใด และมีลักษณะของการรับและส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นภายในตัวเองระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม การสื่อสารจำเป็นต่อการพัฒนาบุคคล การสร้างกลุ่มและการทำให้กลุ่มคงอยู่โดยมีกิจกรรมที่

มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทั้งนี้ การสื่อสารจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้รับสารเกิดการรับรู้เกิดองค์ความรู้ เกิดความเชื่อถือ เชื่อมมั่น จนยอมรับข้อเสนอหรือเงื่อนไขในสารนั้น และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (พัชนี เมตตา และ ถิรนนท์, 2541)

1.2 แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เป็นแนวคิดใหม่ ที่เปลี่ยนการสื่อสารเชิงการถ่ายทอดเป็นการโน้มน้าวชักจูง และเปลี่ยนทัศนคติใหม่ของผู้รับสาร โดยทิศทางการสื่อสารเป็นในลักษณะเครือข่าย และเปลี่ยนทิศทางจากบนลงล่าง เป็นล่างขึ้นบน (กาญจนา และคณะ, 2543)

1.3 ทฤษฎีการปลูกฝังหรือการอบรมบ่มนิสัยด้วยสื่อ กล่าวถึงโลกที่แวดล้อมตัวบุคคลมีอยู่สองโลกคือ โลกที่เป็นจริงและโลกที่ผ่านสื่อ โดยอิทธิพลสื่อมีผลต่อนิสัยและพฤติกรรมของผู้คนจากการเปิดรับข้อมูลข่าวสารอย่างคงที่และสม่ำเสมอ (Gerbner, 1998) ทั้งนี้ แนวคิดและกระบวนการสืบทอดสื่อพื้นบ้านของชุมชน กล่าวถึงการสืบทอดที่ทรงคุณค่าต้องประกอบด้วยตัวศิลปินและการสืบทอดเนื้อหา (กาญจนา, 2548) และแนวคิดกระบวนการพื้นเมืองกล่าวถึงความพยายามสืบทอดวัฒนธรรมของสังคมโดยสำนัก เกิดในกรณีที่สังคมนั้นตระหนักว่า มีวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่าง และรู้สึว่าการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมของตนกำลังถูกคุกคาม และจะถูกทำให้เกิดปรากฏการณ์กลืนกลาย (Linton, 1943: p. 230)

2. กลุ่มแนวคิด ทฤษฎีด้านสังคม จิตวิทยา ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแนวคิดทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจและทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ เป็นกลุ่มทฤษฎีที่อธิบายความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการยอมรับ เงื่อนไข แรงจูงใจ รวมทั้งอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม ที่ส่งผลต่อบทบาท หรือพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคม ซึ่งจะช่วยให้นักวิจัยเข้าใจวิถีคิดและการเชื่อมร้อยเยาวชนในกิจกรรมงานสื่อพื้นบ้าน

3. กลุ่มแนวคิดด้านสุขภาพ กล่าวถึงมิติใหม่

ทางสุขภาพ ที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ที่มีจิตวิญญาณของการเป็นคนดี (อำพล, 2551) การทำความเข้าใจแนวคิดนี้ จะช่วยอธิบายการเชื่อมโยงไปสู่การทำบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะเยาวชน ได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

การจัดกลุ่มแนวคิด-ทฤษฎี สำหรับการวิจัยนี้ เป็นการทบทวนองค์ความรู้เบื้องต้น เพื่อให้นักวิจัยสามารถทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ค้นพบในพื้นที่ดังประมวลเป็นกรอบแนวคิดตามภาพที่ 1

วิธีการวิจัย

กระบวนการวิจัย

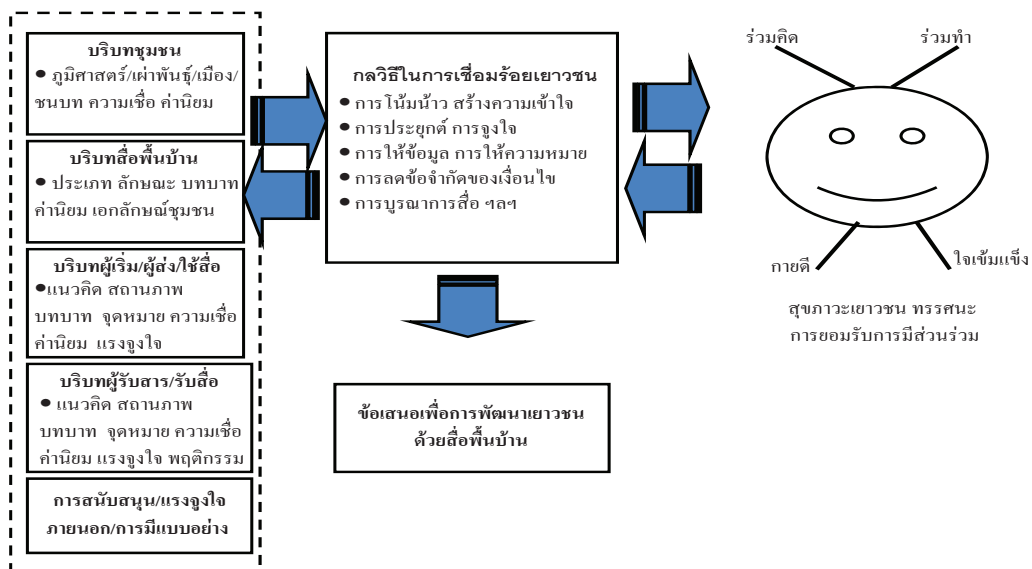
การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทำการศึกษาโครงการสื่อพื้นบ้านเพื่อสุขภาวะเยาวชนที่ดำเนินงานในพื้นที่ภาคเหนือ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ปี 2551-2552 โครงการและพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ 1) โครงการสื่อสารศิลปวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชน อำเภอสันทราย จังหวัด

เชียงใหม่ 2) โครงการฟ่อนไผ่ประยุกต์ ปลุกจิตสำนึกเยาวชน อำเภอลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ 3) โครงการเคปอทุ คีนป่า สร้างสุขสู่ชุมชน อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และ 4) โครงการคำว และจ้อย: มรดกล้านนาสานคุณค่าสู่เยาวชน อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ครอบคลุมสื่อหลากหลายประเภท ทั้งสื่อบอกเล่า สื่อการแสดงและการละเล่น สื่อวัตถุ และสื่อพิธีกรรม

ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย มี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. สัมภาษณ์บริบทการดำเนินงานของแต่ละโครงการในด้านต่าง ๆ คือ บริบทชุมชน บริบทสื่อพื้นบ้าน บริบทแกนนำโครงการ แกนนำชุมชนและแกนนำเยาวชน

2. ศึกษาเชิงลึกถึงกระบวนการดำเนินงานและกลวิธีการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อเชื่อมร้อยเยาวชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำโครงการและการสนทนากลุ่มแกนนำชุมชนและแกนนำเยาวชน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. ประมวลผลและวิเคราะห์ เพื่อเผยให้เห็น กลวิธีการเชื่อมร้อยเยาวชนเข้ามีส่วนร่วมหรือมี กิจกรรมใช้สื่อบ้านเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะ

4. สังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายและการ ดำเนินงานเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน โดยใช้สื่อบ้านแก่งานที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็น 3 กลุ่มคือ

1. แกนนำโครงการ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ โครงการสื่อบ้านเพื่อสุขภาวะเยาวชน โครงการละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 4 คน

2. แกนนำชุมชนที่เข้าร่วมดำเนินโครงการซึ่ง ป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสำรวจรายชื่อจากแกนนำ โครงการ จำนวน 32 คน

3. แกนนำเยาวชนซึ่งป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้จาก การสำรวจรายชื่อจากแกนนำโครงการ จำนวน 28 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสำรวจความคิดเห็น และข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับรายชื่อแกนนำชุมชน และแกนนำเยาวชน ที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองแบบสำรวจ กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อทดสอบความเข้าใจภาษาซึ่งพบว่า มีจุดแก้ไขเพียงเล็กน้อย เช่น คำว่า “แกนนำ” กลุ่ม เป้าหมายขอให้ขยายความเพื่อให้เข้าใจตรงกัน เป็นต้น

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับกลุ่มแกนนำ โครงการ เกี่ยวกับการดำเนินโครงการ และกลวิธีการ ดำเนินงานที่นำสู่การสร้างร่วมมือ และเข้า ร่วมดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน

3. ประเด็นการสนทนากลุ่ม สำหรับแกนนำ ชุมชนและแกนนำเยาวชนเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการ และการดำเนินโครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาเอกสารการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นถึงการดำเนิน

งานและจัดทำหมวดหมู่ของข้อมูลในประเด็นบริบท พื้นที่ บริบทสื่อบ้าน และกระบวนการดำเนินงาน

2. ส่งแบบสำรวจข้อมูลความคิดเห็นต่อการ ดำเนินงาน และรายชื่อแกนนำชุมชน แกนนำเยาวชน จากแกนนำโครงการทั้ง 4 โครงการ ในเดือนกันยายน ถึง ตุลาคม 2553 และวิเคราะห์ผลการสำรวจ จัด หมวดหมู่ข้อความสำคัญ รวมทั้งจัดทำเนียบรายชื่อ กลุ่มแกนนำชุมชนและแกนนำเยาวชน เพื่อเตรียม การศึกษาเชิงลึก

3. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แกนนำโครงการทั้ง 4 โครงการ และ สนทนากลุ่ม (focus group) ในกลุ่มแกนนำชุมชน และแกนนำเยาวชน เพื่อสะท้อนกลวิธีการดำเนินงาน ภายใต้บริบทเงื่อนไขต่างๆรวมทั้งเข้าร่วมสังเกตการณ์ ในการจัดกิจกรรมของโครงการในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2553-มกราคม 2554 ซึ่งนักวิจัยได้ ดำเนินการถอดเทปการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการค้นหาความหมายและจัดกลุ่มข้อมูล (categorizing) ให้เห็นกลวิธีการดำเนินงานภายใต้ บริบทต่าง ๆ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสริมความน่าเชื่อถือของ ผลวิจัยด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากต่างแหล่ง (triangulation)

ผลการวิจัยและการอภิปราย

การก่อเกิดและการดำเนินงานโครงการสื่อบ้านเพื่อ สุขภาวะเยาวชน

การดำเนินงานของโครงการที่เป็นเป้าหมายใน การวิจัยนี้ พบว่า มีรากฐานและจุดเน้นเพื่อการแก้ไข ปัญหาสุขภาวะที่เกิดขึ้นของชุมชนและเยาวชนที่แตก ต่างกันออกไป กล่าวคือ

1. การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชน ด้วยวัฒนธรรม สื่อบ้าน

ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย ประกอบ ด้วย 14 หมู่บ้าน 2,704 ครัวเรือน ประชากร 7,543 คน

เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญด้านวัตถุและมีความหลากหลายของวิถีชีวิตที่มีโรงงาน-ฟาร์มขนาดใหญ่ มีแรงงานต่างถิ่น รวมทั้งมีแหล่ง/สถานที่ท่องเที่ยว/แหล่งบันเทิงทั้งในรูปแบบของร้านคาราโอเกะ ร้านเกม อินเทอร์เน็ต วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน เด็ก-เยาวชน จึงมีอิสระค่อนข้างมาก ทำให้มีพฤติกรรมมั่วสุมจนเป็นปัญหาทั้งด้านโจรกรรมอาชญากรรมความเสื่อมเสียด้านศีลธรรม ซึ่งพระสมุห์วิเชียร คุณธรรมโน พระนักพัฒนาตำบลแม่แฝกใหม่ได้สังเกตเห็นปัญหาสุขภาพเยาวชน จึงได้ร่วมกับคนในชุมชนและแกนนำเยาวชนจัดทำ *โครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชน* ขึ้น เพื่อรื้อฟื้นสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้าน ให้เป็นเครื่องมือในการรวมตัวแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน ดังคำพูดของพระสมุห์วิเชียรคุณธรรมโนแกนนำโครงการที่กล่าวว่า “...ชาวบ้านไม่เข้าใจแม้ประเพณีปีใหม่เมือง ไม่รู้ความหมาย..รากเหง้าอยู่ที่ไหน เด็ก ๆ ขาดความกตัญญู..ไม่รู้หิญาญ รัชชา นอกถิ่นนอกทาง ต้องช่วยกันดึงไว้...” การดำเนินโครงการ ได้มีการผสมผสานสื่อพื้นบ้านหลายแขนงทั้งสื่อพิธีกรรม สื่อการแสดง/การละเล่น สื่อวัตถุ ได้แก่ พิธีการรดน้ำคำหัว การทำ

อาหาร การตัดตุง การฟ้อนรำ การตีกลอง ฯลฯ ซึ่งการใช้สื่อพื้นบ้านเหล่านี้ เกิดขึ้นจากความสนใจของเยาวชนและชุมชนเป็นผู้กำหนด ดังภาพที่ 2

2. การจัดการความขัดแย้งด้วยอัตลักษณ์ในสื่อพื้นบ้าน

ชุมชนบ้านเวียงห้วย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอฝาง 8 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า คนในชุมชนมีหลากหลายชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่ รวมประชากรกว่า 4,000 คน ที่ส่วนใหญ่มีความด้อยโอกาสทางการศึกษา ด้อยสถานะภาพในสังคม ไม่มีอาชีพหลัก มีความแตกต่างทางภาษาและประเพณีวัฒนธรรม มีปัญหาต่าง ๆ อาทิ การเป็นคนต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย รวมทั้งความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ดังคำพูดที่สะท้อนจาก นางกรวรรณ พนางศ์ แกนนำโครงการกล่าวว่า “...คนเผ่าเดียวกันยังดูถูกกันเอง โดยกลุ่มที่เข้ามาอย่างถูกต้องมักจะดูถูกอีกกลุ่ม และจะบอกกับชุมชนว่าตนคือคนพื้นเมือง ไม่ยอมแสดงตนว่าเป็นชนเผ่า สิ่งเหล่านี้ นับวันจะรุนแรง และเป็นความขัดแย้ง แม้แต่เยาวชน...” เพื่อให้เกิดการรวมตัวและเชื่อมร้อยผู้คนร่วมกัน

ภาพที่ 2 พระนักพัฒนาและแกนนำเยาวชนร่วมวางแผนงาน

แก้ไขปัญหาดังกล่าว แขนงนำโครงการและแกนนำชุมชนจึงรื้อฟื้นสื่อพื้นบ้านที่เป็นสื่อการแสดงและการละเล่น คือ ฟ้อนไต การแสดงอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ทั้งชุดรำ จังหวะทำนองเพลง เนื้อหาบทเพลงทำรำ ที่นิยมของคนในชุมชนในอดีต ซึ่งการแสดงทำฟ้อนตามจังหวะดนตรีที่บรรเลงไม่มีเนื้อเพลง และแสดงประกอบบทเพลง ต่อมาเริ่มเปลี่ยนมาใช้เพลงและดนตรีสากล และมีการปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกายแต่ยังคงอัตลักษณ์ของความเป็นไทใหญ่จึงเป็นที่มาของโครงการฟ้อนไตประยุกต์ ปลุกจิตสำนึกเยาวชน ดังภาพที่ 3

3. การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยพิธีกรรมในสื่อพื้นบ้าน

หมู่บ้านห้วยไม้เคือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนขนาดเล็กมี 45 หลังคาเรือน มีประชากรเป็นชนเผ่าปกากะญอ 197 คน มีอาชีพทำไร่ข้าวโพน ทำนาไร่จิง ไร่ข้าว บริบททั่วไปยังคงความเป็นชนบทแต่ด้วยสังคมที่เปลี่ยนไป สภาพการณ์เริ่มเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตที่อยู่คู่ธรรมชาติ “เพื่อกินเพื่ออยู่” กลายเป็นการใช้ธรรมชาติเพื่อ “ความเป็นอยู่” ส่งผลให้ความสามัคคีในชุมชนลดน้อยลง มีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการเกษตรผู้คนต่างหากินทำให้ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ต่อกันลดลงจนส่งผลต่อสุขภาพเยาวชน ด้วยความตระหนักของแกนนำเยาวชน

และแรงกระตุ้นของพระนักพัฒนาอาสาสมัคร ที่มีแนวความคิดชวนคิดให้เกิดการรวมตัวของชุมชนและเยาวชน จึงส่งผลให้เกิดโครงการ *เดปอทุ่ คีนป่า สร้างสุขสู่ชุมชน* ที่เลือกใช้กลยุทธ์ของชนเผ่าที่มีพิธีกรรมเดปอทุ่ เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สร้างความผูกพันในความรักป่าเสมือนความรักที่พ่อแม่ และครอบครัวมีต่อสายเลือดตัวเอง ด้วยการใช้สายสะดือของเด็กที่เกิดใส่กระบอกไม้ไผ่ติดกับต้นไม้ (ดังภาพที่ 4) และห้ามไม่ให้ตัดต้นไม้ขึ้นอย่างเด็ดขาด นับเป็นกลยุทธ์การอนุรักษ์ป่าและสานสัมพันธ์คนในครอบครัวซึ่งวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวปกากะญอมีความผูกพันกับป่าไม้ดังคำพูดของปราชญ์ชาวปกากะญอที่กล่าวว่า “เมื่อไม่มีป่า ก็ไม่มีปกากะญอ” และ “เมื่อป่าหายไป ใจก็หายไปด้วย”

4. สานสัมพันธ์ครอบครัวด้วยคำสอนในสื่อพื้นบ้าน

ด้วยเป็นพื้นที่ทางผ่านและอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่และเมืองเชียงราย ชุมชนตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย จึงมีความเจริญด้านวัตถุ ประกอบกับเป็นเมืองท่องเที่ยว ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม และเยาวชนมีโอกาสนิยมชมชอบวัฒนธรรมสมัยใหม่ จนลืมเลือนขนบธรรมเนียมประเพณีล้านนาดั้งเดิมแม้แต่การใช้ภาษา ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านท่าน

ภาพที่ 3 เยาวชนไทใหญ่กับการฟ้อนไตประยุกต์

หนึ่งกล่าวว่า “...เด็กไม่รู้ภาษาเมือง จะพูดกับพ่อกับแม่ กับพ่ออ้อย แม่อ้อย ก็พูดกันไม่รู้เรื่อง ไม่อยากพูดด้วย ทำให้ขาดการสั่งสอน เกิดช่องว่าง...” ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาวะ คนในชุมชนภายใต้แกนนำของชมรมน้อยหนาน จึงจัดทำโครงการคำวและจ้อย : มรดกล้านนาสานคุณค่าสู่เยาวชน (ดังภาพที่ 5) เพื่อรื้อฟื้น “คำว จ้อย” ซึ่งเป็นสื่อบอกเล่า เป็นเครื่องมือในการสร้างสุขภาวะ โดยคำว่า เป็นการขับลำนำที่ให้ อรรถรสทั้งความบันเทิง และการอบรมบ่มนิสัย โดยเนื้อหาเป็นการบรรยายความดี เป็นบทยกย่อง

เป็นการเล่านิทาน เป็นการสั่งสอนด้วยบทสอนใจ และคติธรรม การอ่านคำว จะมีท่วงทำนองทั้งช้า และเร็ว ที่ให้ความรู้สึกเยือกเย็น และความไพเราะ ส่วน “จ้อย” เป็นสื่อบ้านล้านนาที่นำเสนอควบคู่ไปกับ “คำว” แต่จ้อยเป็นการขับลำนำ ที่มีถ้อยคำที่คล้องจองเป็นภาษาพื้นเมืองที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อความสนุกสนานของหนุ่มสาวที่ร้องโต้ตอบอย่างมี อรรถรส และถ่ายทอดเรื่องราวที่แฝงด้วยคติสอนใจ และสะท้อนวิถีชีวิตล้านนา ดังนั้น จึงเป็นสื่อบ้านที่ขัดเกลาผู้คนให้เป็นคนดี มีไหวพริบ มีสมาธิ เพื่อได้ตอบอย่างเท่าทัน อีกทั้ง เกิดความสุข สนุกสนาน

ภาพที่ 4 กระบอกไม้ไผ่ที่บรรจุสายสะคือเด็กที่เกิดผูกติดกับต้นไม้ ตามพิธีกรรมเดปอทุ

ภาพที่ 5 การเปิดตัวโครงการโดยแกนนำชุมชนและเยาวชนในพื้นที่

และสามารถอยู่ร่วมกับสังคม ชุมชนได้

โดยสรุป ทั้ง 4 โครงการมีลักษณะบริบทของชุมชนใน 2 ลักษณะคือ ชุมชนเมืองที่คนในชุมชนเป็นคนท้องถิ่น และชุมชนชนบทที่คนในชุมชนเป็นกลุ่มชนเผ่าโดยมีแกนนำโครงการเป็นทั้งคนในและนอกพื้นที่ สื่อพื้นบ้านที่เลือกใช้มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน โดยมีจุดร่วมของบริบทที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นสื่อที่เคยมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน และเป็นสื่อที่กำลังจะเลือนหายไปจากวิถีชีวิตของชุมชนและเยาวชน

รูปแบบการดำเนินงานและกลวิธีการเชื่อมร้อยเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อพัฒนาสุขภาวะ

ข้อมูลที่ได้สะท้อนจากแกนนำโครงการ แกนนำชุมชน และแกนนำเยาวชน ที่ได้จากการศึกษาพบว่า มีแนวคิดและเบื้องหลังการดำเนินงานคือ

1. โครงการสื่อสารศิลปวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชน มีการดำเนินงานด้วยรูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การฝึกและเปิดโอกาสให้เยาวชนเป็นผู้สะท้อนปัญหา รวมทั้งเป็นผู้ค้นหาและชักชวนเพื่อนในชุมชนร่วมกิจกรรม มีการประชุมวางแผน จัดทำและนำเสนอโครงการ คัดเลือกสื่อพื้นบ้านบนความสนใจของแต่ละคนและค้นหาวิทยากรในชุมชนได้แก่ผู้เฒ่า ผู้แก่ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ นับเป็นการสร้างกระบวนการให้เยาวชนเป็นเจ้าของโครงการทุกขั้นตอนตั้งแต่เตรียมงาน เตรียมอุปกรณ์ และความพร้อมของสถานที่ และร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้กับปราชญ์พื้นบ้าน ทั้งในฐานะผู้รับสารและส่งสาร จนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือร่วมติดตามประเมินผลและสรุปกิจกรรม

ด้วยความที่เป็นชุมชนเมือง บริบทของเยาวชนจึงเป็นกลุ่มที่รับอิทธิพลจากสังคมสมัยใหม่ดังนั้นกลวิธีการเชื่อมร้อยเยาวชนเข้าร่วมดำเนินงาน จึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการเป็น “เจ้าของ” ความคิดของเยาวชน และคนในชุมชน ซึ่งพระสมุห์วิเชียรคุณธรรมโน แกนนำโครงการกล่าวว่า “..ต้องให้เด็ก ๆ

คิดกันเอง ผู้ใหญ่ใจดีแค่ช่วยเพิ่มเติม เด็กก็จะสนุกและอยากทำ..เด็กก็มีความเป็นผู้นำในตัวอยู่แล้ว..” อีกทั้งใช้รูปแบบการเป็นแบบอย่างที่ดีควรส่งเสริมยกย่องที่ “พี่” เป็นแบบอย่างที่ดี ต่อ “น้อง” โดยการสร้างสร้างกระแสนิยมผ่าน “กลุ่มเด็กและเยาวชนพันธุ์แท้แม่แฝกใหม่” จนเกิดการรวมตัวของเยาวชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างมีความสุข ส่งผลให้คนในชุมชนองค์กรท้องถิ่น ครูศิลปินเข้าร่วมดำเนินการ ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มของความต่อเนื่อง สอดคล้องกับข้อค้นพบของอดุลย์ (2547) ที่พบว่า การปฏิบัติการรื้อฟื้นสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา ควรใช้หลักการ “สิทธิทางวัฒนธรรม” คือการให้ “เจ้าของวัฒนธรรม” เป็นผู้ตัดสินใจร่วมคิด ตัดสินใจ ปฏิบัติการ ติดตามผล ประโยชน์จากความรู้ลึกเป็นเจ้าของและการรื้อฟื้นเพื่อพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม เพราะต่างเห็นว่าเป็นเหตุมาจาก “วัฒนธรรมเริ่มเสื่อม”

2. โครงการฟ่อนไผ่ประยุกต์ ปลุกจิตสำนึกเยาวชน มีรูปแบบที่เริ่มด้วยการเตรียมคนและเตรียมงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจร่วมกันระหว่างครู นักเรียนแกนนำ หลังจากนั้นจึงเริ่มกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ และลงพื้นที่สำรวจชุมชนและข้อมูลฟ่อนไผ่ มีการจัดเวทีชาวบ้านที่มีเด็กนักเรียน คนในชุมชน ผู้นำ ครูส่ว แลกเปลี่ยนและวิเคราะห์คุณลักษณะของฟ่อนไผ่ เป็นการต่อยอดความรู้และเกิดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน เกิดการฝึกหัดฟ่อนไผ่ที่ปรับประยุกต์ทำรำและชุดแต่งกายที่เหมาะสม

ด้วยความที่เป็นชุมชนชนบท และเยาวชนมีภาระในการหารายได้เพื่อการเลี้ยงชีพของครอบครัว นางกรวรรณ พนางศ์ แกนนำโครงการ กล่าวว่า “..เด็กมาจากครอบครัวยากจน ต้องทั้งทำงาน ทั้งเรียน จะมาทำกิจกรรมเพิ่มอีกยากมาก ต้องหาวิธีให้พ่อแม่ยอมจึงจะรวมเด็กได้..” ดังนั้น การสร้างความเข้าใจ และการเรียนรู้ถึงคุณค่าของสื่อพื้นบ้านฟ่อนไผ่ จึงเป็นกระบวนการที่ผสมผสานกับวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ และใช้กลวิธีการเสริม “คุณค่า” ด้วย “มูลค่า” เพื่อ

สนองความต้องการขั้นพื้นฐานด้านเศรษฐกิจไม่ให้เป็นอุปสรรคในการสร้างสุขภาวะทางจิตวิญญาณแก่เยาวชนให้รู้คุณค่าและภาคภูมิใจในความเป็นชนเผ่า โดยการเปิดพื้นที่แสดงนอกสถานที่เป็นการเสริมรายได้ นอกจากนี้ ยังใช้กลวิธี “ระเบิดจากข้างนอก สะท้อนกลับชุมชน” ผ่านความชื่นชมของผู้คนสังคมภายนอกเป็นแรงเสริมทางบวกสู่การสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ เกิดความกลมเกลียวในชุมชน และการรวมตัวของเยาวชนเพื่อสืบทอดกิจกรรมจากแรงหนุนเสริมดังกล่าว ซึ่งอธิบายได้ตามแนวคิดขบวนการรื้อฟื้น (Nativistic Movement) ที่ Linton (1943: pp. 230–240) ได้กล่าวว่า การพยายามกระทำการสืบทอดวัฒนธรรมของสังคมจะเกิดขึ้นในกรณีที่สังคมนั้นตระหนักว่า มีวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน และเกิดความรู้สึกว่า การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมของตนกำลังถูกคุกคาม และจะถูกทำให้เกิดปรากฏการณ์กลืนกลาย ซึ่งเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ Gordon (1964 อ้างใน สนิท, 2545: หน้า 24) ได้ยกคำจำกัดความของ John Cuper ที่เห็นว่า เป็นกระบวนการค่อยเป็นค่อยไป (gradual process) มีผลทำให้มีความแตกต่างและการแข่งขัน (rivalries) ระหว่างวัฒนธรรมที่มีความโน้มเอียงที่จะหายไป

3. โครงการเดปอทูถิ่นป่าสร้างสุขสู่ชุมชน มีรูปแบบการดำเนินงานที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยเด็ก เยาวชน แกนนำชาวบ้าน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน รวมทั้งทรัพยากรป่าไม้และเรื่องราวความเป็นมาของพิธีกรรมเดปอทู โดยสืบค้นข้อมูลจากผู้เฒ่าผู้แก่และปราชญ์ชาวบ้าน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ “คิดเป็น” “ทำเป็น” ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรและภูมิปัญญาของชนเผ่าปกเกะญอในช่วงกระบวนการสืบค้นข้อมูล ได้เสริมสร้างทักษะด้านการแสดงออก โดยให้เด็กและเยาวชนรวมกลุ่มและออกแบบการแสดงละคร ซึ่งแกนนำเยาวชนกล่าวว่า “..พอพูดถึงพิธีกรรม ก็น่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ ละครน่าจะเป็นทางออกที่ดีกว่า...” เพื่อสะท้อนเรื่องราวของ

“เดปอทู” และความเป็นชุมชนช่วยไม่เคื้อ ที่แสดงถึงวิถีชีวิตและปัญหาที่กำลังเผชิญแสดงต่อชุมชนท่ามกลางความสนใจและปลื้มใจของคนเป็นพ่อ แม่ ผู้เฒ่า ผู้แก่ ที่ช่วยกันเติมเต็มสิ่งที่เด็ก ๆ นำเสนอ และร่วมวางแผนอนุรักษ์ป่าไม้ ส่งผลให้ทุกคนต่างเรียนรู้พร้อม ๆ กับจิตสำนึกและความภูมิใจที่ภูมิปัญญาของชนเผ่าปกเกะญอได้กลับมาทำหน้าที่อีกครั้งหนึ่ง

ด้วยความเป็นชุมชนชนบทขนาดเล็กที่มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแต่โดยเหตุที่พื้นที่อยู่ห่างไกลและความเจริญยังไม่เข้าถึงมากนัก จึงคงเหลือร่องรอยของวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีความเหนียวแน่นของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ “เล็กพึ่งผู้ใหญ่” ดังนั้น กลวิธีหลักจึงเป็นการใช้ “สื่อบุคคล” และใช้จุดร่วม ของความเชื่อเป็นจุดดึงดูดให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้งผู้ใหญ่และเยาวชน รวมทั้งการประยุกต์สื่อด้วยการเล่นละครบอกเล่าเรื่องราวเดปอทู สะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างและหน้าที่ทางสังคมของชุมชนเล็ก ๆ นี้เป็นตัวกำหนดให้เกิดปฏิสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ ซึ่ง Parsons ได้อธิบายถึงมนุษย์และสังคมมีการจัดระเบียบสังคมขึ้นโดยสมาชิกมีความสนใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่างๆ จากอิทธิพลของค่านิยม บรรทัดฐาน การกระทำระหว่างบุคคล และความสัมพันธ์ของสมาชิก (สมศักดิ์, 2552: หน้า 87–94)

4. โครงการคำวและจ้อย : มรดกล้านนา
คุณค่าสู่เยาวชน รูปแบบการดำเนินงานได้เริ่มด้วยการเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจของชุมชน มีการเปิดเวทีให้ศิลปินพื้นบ้านและหน่วยงาน องค์กรในชุมชน เยาวชนทุกโรงเรียน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกำหนดแผนงาน หลังจากนั้นจึงอบรมให้ความรู้เยาวชน การประกวดการนำเสนอ พร้อมด้วยจัดทำ “พิธีไหว้ครูศิลปินล้านนา กันอ้อผญาคนเมือง” เป็นการแสดงความสามารถต่อครูบาอาจารย์ล้านนา และตามด้วยการยกระดับความร่วมมือและประสานงานสู่ระดับเครือข่าย

ด้วยความเป็นชุมชนเมืองและเยาวชนมีสังคมอยู่

โรงเรียน กลวิธีหลักของการเชื่อมร้อยเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นไปในลักษณะ “เพื่อนต่อเพื่อน” เริ่มที่ทายาทของแกนนำที่ได้ฝึกฝนทักษะ และมีจิตอาสา ระดมแนวร่วมและสร้างรูปแบบการแสดงความ สามารถ โดยประยุกต์กิจกรรมคำว้อย กับกิจกรรม สันทนาการในรูปแบบที่ทันสมัย ซึ่งเด็กนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมสะท้อนว่า “..สวยงามและสนุก ไม่แพ้ B-boy เลย วัฒนธรรมเรดีกว่า...” พร้อมสร้างคุณค่า ความภาคภูมิใจ ผ่านการสร้างกระแสนิยม และการมีส่วนร่วมขององค์กร และผลักดันเข้าสู่ระบบการศึกษา เป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคม ผ่านรูปแบบใหม่ๆ ที่อาศัยประสบการณ์และแบบอย่าง พฤติกรรมคนหนึ่ง ๆ ส่งผลต่อพฤติกรรมหนึ่งใน ปฏิกริยาลูกโซ่ ตามที่ Sears ได้นำเสนอส่วนหนึ่งใน ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (พรมทิพย์, 2551) และ Bandura (1971) เสนอว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้จากการตอบสนองและเรียนรู้ โดยต้นแบบเช่นกัน

กลวิธีสำคัญที่แต่ละโครงการฯ ใช้เชื่อมร้อย เยาวชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อเสริม สร้างสุขภาวนั้น ขึ้นอยู่กับการทำความเข้าใจในองค์ ประกอบสำคัญคือ บริบทชุมชนที่ต้องค้นหาจุดร่วม ของปัญหา ความสนใจและความเชื่อ ธรรมชาติของ เยาวชน ที่ต้องการการมีส่วนร่วม การมีแบบอย่างที่ดี และมีความสนใจในกระแสนิยมผ่านการทำงานเป็นทีม บริบทสื่อพื้นบ้านที่อาจต้องประยุกต์กับสื่อประเภทอื่น เพื่อสร้างความน่าสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ที่แตกต่าง กันออกไปคือ

1) โครงการที่ดำเนินการภายใต้บริบทชุมชน ความเป็นเมือง จะมีวิถีชีวิตที่หลากหลาย และมี แหล่งของความสนใจมากกว่า ทำให้มีข้อจำกัดใน การรวมตัวของชุมชนและเยาวชน ดังเช่น กรณีโครงการ สื่อสารศิลปวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชน อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

2) โครงการที่มีความขัดแย้งในชุมชน มีวิถี ชีวิตในมิติของความหลากหลายของชนเผ่า รวม

ทั้งคนในชุมชนขาดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของ ตนเองและมีข้อจำกัดในการสื่อสารจะมีข้อจำกัดในการ รวมตัวของชุมชนและเยาวชน ดังเช่น โครงการเพื่อน ไตประยุกต์ ปลุกจิตสำนึกเยาวชน อำเภอฟาง จังหวัด เชียงใหม่

3) โครงการที่มีกลุ่มเป้าหมายที่มีข้อจำกัดด้าน เศรษฐกิจของครอบครัวก็มีข้อจำกัดในการรวมตัวของ ชุมชนและเยาวชน ดังเช่น โครงการเพื่อนไตประยุกต์ ปลุกจิตสำนึกเยาวชน อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่

4) โครงการที่ดำเนินงานโดยสื่อพื้นบ้าน ประเภทสื่อพิธีกรรม/สื่อบอกเล่า สื่อวัตถุ มักเป็นสื่อที่ ขาดความน่าสนใจ และขาดแรงจูงใจในการสร้างการ มีส่วนร่วมของเยาวชน ดังเช่น โครงการคำวและจ้อย: มรดกล้านนาสานคุณค่าสู่เยาวชน และโครงการเดปอทุ่ คีนป่า สร้างสุขสู่ชุมชน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัด เชียงราย

5) ธรรมชาติ และคุณลักษณะของเยาวชน เป็นปัจจัยสำคัญนำสู่การออกแบบกลวิธีเพื่อสร้าง ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมที่ต้องสร้าง แรงจูงใจที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งพบได้ในทั้ง 4 โครงการ

ทั้งนี้จากบริบทและข้อจำกัดเงื่อนไขการดำเนินงานของแต่ละโครงการ ได้นำไปสู่การออกแบบ กลวิธีการเชื่อมร้อยเยาวชนที่มีการผสมผสานกลวิธีที่ หลากหลาย กล่าวคือ การสร้างความเข้าใจ ด้วยการ แลกเปลี่ยนข้อมูลชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และเป็นเจ้าของกระบวนการ การสร้างแรงจูงใจใน รูปแบบต่างๆ การประยุกต์และการบูรณาการสื่อเพื่อลด ข้อจำกัดของสื่อพื้นบ้านบางประเภท ให้เหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมาย โดยมี รายละเอียดกลวิธีการเชื่อม ร้อยเยาวชนของแต่ละโครงการ สรุปได้ ดังตารางที่ 1

ปัญหา-อุปสรรคและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน

ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด

1. สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อดั้งเดิมที่ใช้วัฒนธรรม ภาษาดั้งเดิมยากต่อการศึกษสำหรับเยาวชนรุ่นใหม่

ตารางที่ 1 กลวิธีการเชื่อมร้อยเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมสื่อพื้นบ้านของแต่ละโครงการฯ

โครงการ	ประเภทสื่อ	กลวิธี	ผลต่อสุขภาวะเยาวชน
โครงการสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมแก่ เด็กและเยาวชน	พิธีกรรม การแสดง วัตถุ	• ใช้การมีส่วนร่วม สร้างการเป็น เจ้าของความคิด เจ้าของ วัฒนธรรม • สร้างแรงจูงใจจากแบบอย่างที่ดี ของ พี่ ต่อ น้อง • สร้างทีมและกระแสนิยม “เด็ก เยาวชนพันธุ์แท้แม่แฝกใหม่” • ใช้การเชิดชูแบบอย่างที่ดี	กาย - การตีกลอง ช่วยใน การ ออกกำลังกาย ใจ - เฟลิดเฟลิน สนุกสนาน สังคม - การพูดคุย พบปะ แลกเปลี่ยน พี่สอนน้อง จิตวิญญาณ - ตระหนักใน วิถีชีวิต ผ่านความเชื่อใน บาปบุญ ความดี
โครงการฟ้อนไต ประยุกต์ ปลุกจิต สำนึกเยาวชน	การแสดง	• เข้าถึงบริบทชุมชนผ่านการ วิเคราะห์รากเหง้าของปัญหา • เสริม “คุณค่า” ด้วย “มูลค่า” • ประยุกต์สื่อเพื่อความน่าสนใจ • ใช้กลยุทธ์ “แรงขับเคลื่อนจาก ข้างนอก สะท้อนสู่ชุมชน” สร้าง ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์	กาย - ทำซ้ำเป็นการออก กำลังกาย ใจ - เฟลิดเฟลิน สนุกสนาน สังคม - การพูดคุย พบปะ กับคนในชุมชน จิตวิญญาณ - สร้างสามัคคี รักวัฒนธรรมตนเอง
โครงการเดปอทุ๋ คีน ป่า สร้างสุขสู่ชุมชน	พิธีกรรม ผสมผสาน การแสดง	• ใช้จุดร่วมของความเชื่อ ความ สนใจและปัญหาชุมชน • ใช้สื่อบุคคล และวิถีชีวิตดั้งเดิม • ประยุกต์สื่อผ่านการแสดง/ การเล่น เพื่อความน่าสนใจ • สร้างกระแสนุรักษ์นิยม	กาย - เดินป่า ออกกำลังกาย ใจ - เฟลิดเฟลิน สนุกสนาน สังคม - การพูดคุย พบปะ แลกเปลี่ยนในชุมชน จิตวิญญาณ - สร้างสามัคคี ภูมิใจในอัตลักษณ์
โครงการคำว และจ้อย : มรดก ล้านนาสานคุณค่าสู่ เยาวชน	บอกเล่า ผสมผสาน การแสดง	• ประยุกต์สื่อเพื่อความน่าสนใจ ผ่านการแสดงของเยาวชน • สร้างแรงบันดาลใจจากเพื่อนสู่ เพื่อน และเยาวชนตัวอย่าง • สร้างกระแสนิยม เพื่อผลักดัน ให้เป็นวาระขององค์กรท้องถิ่น และการขับเคลื่อนประชาคมใน วงกว้าง • ใช้เงื่อนไขของพิธีกรรมการไหว้ ครูเป็นแรงขับเคลื่อนกิจกรรม	กาย - การรวมกลุ่ม/การใช้ เวลาให้เป็นประโยชน์ ใจ - เกิดสมาธิ ในการเรียนรู้ การฝึกผู้นำ สังคม - กล้าแสดงออก การ พูดคุย พบปะ แลกเปลี่ยน ในชุมชน และกลุ่มเพื่อน จิตวิญญาณ - จิตสำนึก อนุรักษ์ ความภาคภูมิใจ

2. สื่อพื้นบ้านไม่สามารถสร้างกระแสนิยมได้เท่าสื่อกระแสหลักที่มีทั้งความน่าสนใจมีความทันสมัย และมีพื้นที่ ช่องทางในการสื่อสารมากกว่า

3. การขาดแคลนงบประมาณ และการสนับสนุนที่ไม่ต่อเนื่อง ขาดการหนุนเสริมที่จริงจัง ทำให้ขาดโอกาสการพัฒนาที่ต่อยอดไปสู่ความยั่งยืน

ปัจจัยหนุนเสริมการดำเนินงาน

1. การมีแกนนำโครงการ และแกนนำเยาวชน และครูศิลปินพื้นบ้านที่มีความเข้มแข็ง และมีจิตอาสา

2. ความสามารถของแกนนำในการค้นหาจุดร่วมทั้งปัญหาและความสนใจของชุมชนและเยาวชน

3. สื่อพื้นบ้านที่เลือกใช้ ต้องมีความเหมาะสม และเป็นสื่อที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือก

4. การมีทรัพยากรสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยมีเจ้าภาพหลักและแนวร่วมที่เป็นคนในท้องถิ่น

5. การมีแบบอย่างความสำเร็จ และช่องทางในการสร้างกระแสนิยมสำหรับคนรุ่นใหม่

สรุปและเสนอแนะ

กลวิธีการเชื่อมร้อยเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม ที่สะท้อนจากบทเรียนการดำเนินงานของแต่ละโครงการเพื่อนำสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนสรุปคือ

1. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมมีความจำเป็นต้องดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นของทุกกลุ่มเป้าหมายคือ เยาวชน คนในชุมชน ครูศิลปิน/ปราชญ์ชาวบ้านองค์กรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมของการเป็นเจ้าของความคิด และเป็นเจ้าของวัฒนธรรม และสื่อพื้นบ้านนั้นอย่างแท้จริง

2. การค้นหาจุดร่วมที่เป็นทั้งปัญหา ความสนใจ และรากเหง้าดั้งเดิมของชุมชน จะเป็นแรงขับเคลื่อนงานอย่างมีพลังส่วนร่วม

3. การสร้างแรงจูงใจ แรงบันดาลใจและแรงขับเคลื่อน ผ่านรูปแบบที่เหมาะสม อาทิ การให้รางวัล การชมเชย การมีรายได้เสริม การแข่งขัน การสร้าง

ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ผ่านกลยุทธ์ “แรงขับเคลื่อนจากภายนอก สะท้อนสู่ชุมชน” การเปิดพื้นที่เพื่อการแสดงออกการสร้างความเป็นทีมและการสร้างกระแสนิยม นำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมของทุกกลุ่มเป้าหมาย

4. การประยุกต์สื่อพื้นบ้าน โดยบูรณาการกับสื่อและการสื่อสารรูปแบบอื่น อาทิ สื่อบอกเล่าร่วมกับสื่อการแสดง/การละเล่นสื่อพิธีกรรมร่วมกับการแสดง/การละเล่น หรือกับสื่อสมัยใหม่ เป็นต้น เป็นการรู้จักใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

5. การสร้างแบบอย่าง และใช้รูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นโครงสร้างเดิมทางวัฒนธรรมของชุมชน อาทิ “เด็กฟังผู้ใหญ่” หรือความเชื่อทางพิธีกรรมเป็นการสร้างโอกาสในการขยายแนวคิดและต่อยอดการพัฒนา

จากผลการวิจัย และข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

เพื่อต่อยอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน ให้มีความเข้มแข็งนั้น นักวิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงวิชาการที่สำคัญ ดังนี้

1.1 ศึกษาและพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้าน เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน

1.2 ศึกษาแนวโน้มและการเฝ้าระวังการเปลี่ยนผ่านสื่อพื้นบ้าน และการปรับใช้บทบาทเพื่อการเสริมคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม กับบทบาทการมีมูลค่าในการเป็นสินค้าวัฒนธรรม

1.3 ศึกษาและพัฒนาารูปแบบเพื่อการดำรงคงอยู่ของสื่อพื้นบ้านอย่างมีคุณค่า และเหมาะสมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องประสานความร่วมมือในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติที่เกิดจากการมี

ส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนบทบาทสื่อพื้นบ้านในทุกรูปแบบ

2.2 องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน โดยประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้านอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้เป็นวาระสำคัญของแผนการดำเนินงาน

2.3 รัฐบาลควรจัดให้มีพื้นที่เฉพาะสำหรับสื่อพื้นบ้านในช่องทางสื่อกระแสหลัก เพื่อเปิดโอกาสให้สื่อพื้นบ้านมีบทบาทในการกล่อมเกลาสังคม และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในวงกว้าง

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2548). *ก้าวต่อไปของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชีโน ดีไซน์.

กาญจนา แก้วเทพ กำจร หลุยยะพงศ์ รุจิรา สุภาษา และ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2543). *สื่อเพื่อชุมชนการประมวลองค์ความรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ดวงพร คำณูวัฒน์ เนตร หงษ์ไกรเลิศ กุลธิดา จันทรเจริญ สุณิดา ศิวปฐมชัย สิริวัตร พิบูลภานุรัตน์ และดวงแข บัวประโคน. (2553). *สื่อพื้นบ้านเพื่อสุขภาวะเยาวชน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2549). *การสำรวจสถานะองค์ความรู้และแนวทางพัฒนาทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สถาบันที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2551). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชนี เขยจรรยา เมตตา วิวัฒนานุกูล และ ถิรนนท์ อนุวัชรวิวงศ์. (2541). *แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์*

(พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2552). *การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม แนวความคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมสุข หินวิมาน. (2549). *การสื่อสารกับการสร้างเสริมศักดิ์ศรีแห่งสื่อพื้นบ้าน*. ใน กาญจนา แก้วเทพ (บรรณาธิการ). *สื่อพื้นบ้านแข็งแกร่ง สุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. (2552). *รายงานสถานการณ์และแนวโน้มของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพเด็กไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

อดุลย์ ดวงดีทวีรัตน์. (2547). *แนวทางการเสริมและพัฒนาบทบาทของสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
อำพล จินดาวัฒนะ. (2551). *ถามมาตอบไปเข้าใจ สข.* นนทบุรี: เจ.เอส. การพิมพ์.

Bandura, A. (1971). *Social learning theory*. New York: General Learning.

Linton, R. (1943). Nativistic movement. *American Anthropologist*, 25, 230–240.

Gerbner, G. (1998). Living with television: The dynamic of the cultivation process. In Bryant, J., & Zellmann, D. *Perspective on media effects*. NJ: Eribaum.

Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life*. New York: Oxford University Press. In Samakkarn, S. (2002). *Cultural change and social development* (pp.24) (5th ed.). Bangkok: The War Veterans Organizations of Thailand Press.

TRANSLATED THAI REFERENCES

- Choeyjunya, P., Wiwattananukul. M., & Anavat sirivongse, T. (1998). *Communication arts concept* (5th ed.). Bangkok: Khao Fang Press. [in Thai]
- Duangdeetaweerat, A. (2004). The approach to promote and develop the role of folk media for community development. Bangkok: Thailand Research Fund. [in Thai]
- Hinviman, S. (2006). Communication and the prestige of folk media. In Kaewthep, K. (Ed.). *The strongly of folk media makes community health more stronger*. Bangkok: Thammasat University. [in Thai]
- Jindawattana, A. (2008). *Questions and answers for understanding. National Health Committee Organization: J.S. Press*. [in Thai]
- Kaewthep, K. (2005). *Next step of community development communication*. Bangkok: Sino Design Company Ltd. [in Thai]
- Kaewthep, K., Louisyapong, K., Supasa, R., & Polnikornkij, V. (2000). *Media for community: Knowledge synthesis*. Bangkok: Thailand Research Fund. [in Thai]
- Kammoonwat, D., Hongkrailert, N., Chanchaoren, K., Siwaphathomchai, S., Bhibulbhanuvat, S., & Buaprakhon, D. (2010). *Folk media for youth's health*. Nakhon Pathom: Mahidol University. [in Thai]
- Ministry of Public Health. Office of Policy and Strategy. (2009). *Report of the factors and trends affected Thai children health* (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Pattamasiriwat, D. (2006). *Surveying the state of knowledge and the development of cultural capital and local wisdom for human resource development*. Bangkok, National Economic and Social Advisory Council. [in Thai]
- Srisantisook, S. (2009). *The study of social and culture: Concept, methodology and theories* (2nd ed.) Khon Kaen: KhonKaen University. [in Thai]
- Sirivannabut, P. (2008). *Development psychology theories* (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]